

Helende kunst?

De waarde van kunst voor patiënten
in het ziekenhuis

Helende kunst?

De waarde van kunst voor patiënten in het ziekenhuis

Kunst in het ziekenhuis kan een krachtig middel zijn om patiënten en hun naasten te ondersteunen tijdens een moeilijke periode. Het kan gedachten en gevoelens in beweging brengen en zo bijdragen aan het welzijn van de patiënt. Maar wat doet kunst nu precies voor degenen die ermee in het ziekenhuis in aanraking komen?

Actief kunstbeleid

Het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) heeft in de afgelopen dertig jaar een gerenommeerde kunstcollectie opgebouwd. Dagelijks ervaren medewerkers, bezoekers, patiënten en studenten deze unieke collectie in de gangen, trappenhuizen, poliklinieken en verpleegafdelingen van het LUMC. Met het idee dat kunst zou kunnen bijdragen aan het creëren van een welkome omgeving en het doorbreken van de klinische sfeer. Naast de collectie zijn wisselende, tentoonstellingen rond hedendaagse kunst te zien in Galerie LUMC.

De waarde van kunstbeleving

Uit eerder onderzoek is gebleken dat kunstwerken zowel de geestelijke als lichamelijke gezondheid positief kunnen beïnvloeden, bijvoorbeeld bij het omgaan met of behandelen van een ziekte. Toch is zelden gevraagd naar de ervaringen van de patiënt en naasten zelf. Daarom staat in het onderzoek van *Leyden Academy on Vitality and Ageing* en het LUMC juist hun kunstbeleving centraal. Wat betekent kunst voor patiënten? Welke waarde heeft het voor hen? De uitkomsten van dit onderzoek geven inzichten die bij het toekomstig kunstbeleid kunnen worden ingezet.

Aanpak van het onderzoek

Om de ervaringen van patiënten en naasten in kaart te brengen, zijn verschillende methoden ingezet:

- Verspreiding van vragenlijsten (waarvan er 93 zijn ingevuld) in de galerie en wachtkamers van poliklinieken in het LUMC.
- Korte interviews met wachtende, zittende en lopende mensen in het ziekenhuis (28 interviews).
- Diepte-interviews met patiënten en naasten die zich hadden aangemeld via de vragenlijsten (18 interviews met mannen en vrouwen tussen 30-80 jaar).

- Een creatieve co-creatiesessie met geïnterviewde patiënten, naasten en een aantal onderzoekers om betekenissen en samenhang te verkennen en verbeelden in kleur, gedicht, collages, tekst, tekeningen etc. (15 deelnemers).

Belangrijkste bevindingen

Het onderzoek toont dat beeldende kunst in het ziekenhuis een beweging van gedachten en gevoelens op gang brengt bij mensen. Heel duidelijk kwamen daarbij zes verschillende betekenissen naar voren die met elkaar samenhangen en door elkaar heen kunnen worden beleefd.

1 Afleiding Kunst biedt afleiding van lange wachttijden, spanning voor een uitslag of behandeling en gepieker. Het prikkelt de verbeelding en fantasie, waardoor er minder stress wordt ervaren. *“Ik ben er dan even uit, even weg van mijn zorgen over mijn ziekte en lichaam en vragen als ‘wat moet ik nou toch straks?’”*

2 Emoties kunstwerken kunnen troostend of verrassend zijn en soms zelfs blijdschap oproepen. *“De kunst in een ziekenhuis geeft me positiviteit en lichtheid, en dat maakt me vaak blij.”*

3 Verbinding Kunst creëert verbinding met de buitenwereld en samen kijken naar een werk geeft een gevoel van onderlinge verbondenheid. *“Er is door die kunstenaar met heel veel toewijding aan gewerkt... dat zie en voel je dan ook, die menselijke connectie.”*

4 Herkenning Kunst brengt een menselijke, huiselijke sfeer als tegenwicht in de ‘steriele’ ziekenhuisomgeving. Herkenning in een kunstwerk geeft een gevoel van vertrouwdheid. *“Kunstwerken geven iets persoonlijks aan de saaie en doodse gangen.”*

5 Mens voelen Naast een patiënt met een ziekte worden door kunst even andere aspecten van het mens-zijn opgeroepen. *“Kunst in het ziekenhuis geeft mij een gevoel dat ik weer een ‘heel mens’ ben en niet alleen maar een ziek lichaamsdeel.”*

6 Houvast Kunstwerken kunnen dienen als houvast en ankerpunt bij het zoeken naar je bestemming in het grote, anonieme ziekenhuisgebouw. *“Het is akelig dat je daar moet liggen, maar het geeft ook iets vertrouwds dat datzelfde schilderij van de vorige keer er dan nog steeds hangt.”*

De patiënten, hun naasten en onderzoekers gingen met elkaar in gesprek over de zes betekenissen van kunst voor patiënten die uit het onderzoek naar voren kwamen. Ze verbeelden op grote vellen papier in gedichten, tekeningen, collages en kleuren hoe kunst in het ziekenhuis hen soms kan raken.

De kunstbeleving hangt af van drie invalshoeken: het ziekenhuis als gebouw en zijn zorgfunctie, de beeldende kunst zelf en de persoon die ernaar kijkt.

Conclusie

Hoewel kunst geen botbreuk heelt of ziekte geneest, kan het patiënten en naasten wel raken en hen zich weer meer een heel mens laten voelen in plaats van slechts een ziek lichaamsdeel. Daarnaast blijkt dat kunst in het ziekenhuis de fantasie en verbeelding kan prikkelen, en kan zorgen voor een prettigere, meer ontspannen omgeving waarin mensen zich wat fijner of minder gestrest voelen.

Patiënten en naasten uiten ook wensen, zoals meer interactieve kunst, kunsttijdschriften in wachtkamers, muziekmogelijkheden en kunst aan de muur op verpleegafdelingen. Ook kamers van patiënten op verpleegafdelingen zouden kunnen worden verrijkt met kunstuitingen.

“Kunst leidt me af en het is ook een tijdverdrijf, maar daarnaast is het ook confronterend. Bijvoorbeeld het beeld van de handen die elkaar vasthouden waarvan een hand van een jong iemand is en de andere hand van een oudere iemand. Ik zit er qua leeftijd tussen maar ik twijfel of ik die leeftijd van die oudere hand met arm wel zal halen met mijn ziekte.”

Colofon

© Leyden Academy on Vitality and Ageing en
Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC),
September 2024

Het onderzoek naar de waarde van kunst in het
ziekenhuis is mogelijk gemaakt door het LUMC en
Leyden Academy on Vitality and Ageing, en is uit-
gevoerd door Truus Teunissen, Annette Hendriks,
Zohra Bourik, Barbara Groot, Paul Lindhout,

Tineke Abma en Sandrine van Noort. Deze
publieksversie is een samenvatting van het
wetenschappelijk onderzoek, waarvan de resul-
taten binnenkort in het internationale tijdschrift
Arts & Health zullen worden gepubliceerd.

Wil je meer informatie over het onderzoek?
Neem dan contact op met **Truus Teunissen**,
teunissen@leydenacademy.nl.